

Vabadus ja vastutus

Õpetaja ja sõber Raul Narits 70

Vaieldamatult on professor Narits – praeguseks armas sõber, sestap edaspidi enamasti piduliku tiitlita ja eesnimega Raul – üks olulisimaid Eesti õigusfilosoofe ja -teoreetikuid, vabaduse ja vastutuse ning kirjutatud õiguse ja õigusprintsipi mõju mõtestajaid. Ju on kõikidel Rauli üliõpilastel ja töökaaslastel silme ees ja kõrvus ta ilmikas esitusmaneer: „Nii on!“ Kui meenutada esmakohtumist Tartu Ülikooli peahoone auditooriumis, kerkivad mälust kohe esile tollal salapäraselt kõlanud „ülipositiivne õigus“, „*ius est ars boni et aequi*“, „subsumeerimine“, „pidamislausend“, „mitteamorfsus ja terviklikkus“. Metafoorselt saaks esimese kursuse loenguid kirjeldada kui valju hoogsat džässi enne kui klassika klaar.

Ta mõttekonstruktsioonid haaravad kaasa ja õige ka, sest nendest parima kättesaamiseks tulebki kaasas olla. Ühesõnaga: Raul on karismaatiline õppejõud, teadlane ja inimene. Huvitav on alati, ja ega täpselt tea, kas tehakse nalja või on tõsi taga.

Eesti iseseisvuse taastamise järel astus igal sügisel õigusteaduskonda suur hulk aastakäigu parimaid koolilõpetajaid. Eks ta kipu nii olema, et medal kaelas gümnaasiumiukse sulgenud ja kõvas konkurentsis ülikooli saanud noor tunneb end hiiglama targana. Peabki tundma ja küllap on ka. Ent see on ju alles stardiasend elupõlise õppija ja töötegija ellu. Sellest uinutavast rahulolust ja kõiketeadmise tundest aitas professor Narits kohe esimesel kursusel kärmelt lahti saada. Ja tegi sellega mu meelest üliõpilastele suure teene.

Akadeemilises tähistabki vähemasti õigusteaduses mittemõõdetavat, rangesse vormi mittesurutavat, vaba, ent loogilist arutelu. Pinget ja huumorit, võitu ja kaotust, suutmist leppida sellega, et teinekord jääd juriidilises väitluses kaotajaks ka siis, kui oled veendunud, et sul on õigus ja vastaspool eksib. See, kes ei suuda pealtnäha võimatuid olukordi lahendada, suuri riske võtta, loovalt mõelda ja ebaõiglase kaotuse järel meelerahu taastada, heaks juristikks nangun ei saa. Nõnda tasub professoreile, kes elu ebaõiglust ja teatavat sürrealismigi juba ülikoolis mõista aitavad, vaid tänulik olla. Keerulisele küsimusele ei saa pealegi ilmaski olla ühtainust, vaieldamatult õiget vastust. Lihtsaid küsimusi ei tasu akadeemilises õigusteaduses aga küsidagi.

Raul oskab ka mittejuristile seletada inimese vabaduse ja riigi suveräänsuse olemust. Vabadus on vaieldamatult tegu. Haldusõiguse reformi õigetele alustele seadmist toetasid professor Narits ja professor Merusk algusest peale. Just tänu neile õnnestus laiemalt selgitada, et riigi- ja haldusõigust ei saa ega tohi teistest riikidest üle võtta. Õiguse retseptsioonil on piirid. Mõistagi ei tähenda see silmade sulgemist sarnaste väärtusruumide ning võõramaiste heade ja halbade valikute ees. Kes osanuks seda veel veenvamalt selgitada kui võrdleva õigusteaduse professor!

Akadeemilised rännakud viisid ja viivad Rauli jätkuvalt üle ilma, ta hea suhe mõnegi Saksa avaliku õiguse staariga avas meile nii otseses kui ka kaudses tähenduses uksi, mis reeglina on kindlalt lukus. Põlvkondade lahke ja toetav seostamine aitas haldusõiguse reformi ära teha, omaenese tarkusest vaevalt see meil õnnestunuks. Avaraimagi pilguga Saksamaa kolleegid vist ikka said meie aitamisest kindlust juurde, kui noorte kõrval olid asja kallal ka akadeemilise tausta ning elukogemusega juristid. Vaevalt kasvõi Rolf Stober ja Ulrich Ramsauer, Michael Sachs, Werner Krawietz oleksid meid nõnda tõsiselt võtnud, kui meid poleks nähtavalt tõsiselt võtnud ja toetanud me head professorid ja riigikohtunikud.

Kui Eerik-Juhan Truuväli asus eest vedama põhiseaduse 2002. aasta kommentaaride koostamist, kutsus ta akadeemilisse tiimi mõistagi ka Rauli, usaldades tema kanda kõige filosoofilisemad ja teoreetilised osad. Ikka õiguste, vabaduste ja kohustuste ühtsusest, suveräänsuse tähtsusest, sellest, et Eesti riik peab teenima inimesi, me rahvast ta laias tähenduses, lubades igäühele vaba eneseteostust. Niisuguseks jäi tööjaotus hilisemateski väljaannetes, ikka eri põlvkondade autorid koos.

Ka see on midagi, mida Raulilt õppida: alati tuleb toetada noori ja hoida vanu. Ka iseenda töö jätkajaid tuleb aegsasti otsida ja järjele aidata. Seejuures surumata neid vaimselt kammitsaisse, innustades otsima

ja leidma teistsuguseid mõttekäike. Jaguks vaid nooremailgi põlvkonnil samasugust lahkust, töökust ja paindlikkust.

Mu meelest kauneim kompliment, mida kellelegi saab teha, on, et ta on suurepärase reisikaaslane. Raul on tõesti suurepärase reisikaaslane. Igas mõttes. Ootan järgmisi ühiseid rännakuuid ja rõõmustan, et sattusin Tartu Ülikooli õigusteaduskonnas õppima ajal, mil õppimist ja õpetamist toetas akadeemiline vabadus ta parimas avaldumisvormis ühes suurepärase ja innustavate õppejõududega. Kui su professorid jäävad oma oleku ja ütlemistega meelde ning kujundavad mõtte- ja tundeilma, oled õnnega koos. Nii on!